

Український національний музей-архів у Празі: історія створення та функціонування

Мельник Роман

Кафедра історії та етнокомунікації
НУ "Львівська політехніка"
Львів, Україна
romanmelnik@ukr.net

Мельник Віра

Кафедра українознавства
Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького
Львів, Україна
virakamjanka@ukr.net

The defeat of the Ukrainian national liberation revolution of 1917-1921. Led to a wave of Ukrainian immigration to European countries. The largest in the interwar period was Ukrainian community in the newly created Czechoslovak Republic where the See of the place - Poland, Romania, Austria, Turkey, Bulgaria and other countries - has left many Ukrainian immigrants, including representatives of political, scientific and military elite. In 1920-1930 gg. When in Ukraine, exhausted by civil war, divided between Poland and Bolshevik Russia was actually established occupation regime that strictly vykorinyuvav all Ukrainian, Prague has become the world center of Ukrainian national socio-political, cultural and scientific life

Ключові слова: музей-архів, Прага, архівний документ, експонат, еміграція.

З метою збереження надбань української історії та культури в еміграції 1923 р. в Празі при Українському інституті громадознавства було засновано Український національний музей-архів. Основним його завданням було збирання відомостей про пам'ятки української культури та мистецтва, що потрапили до різних країн світу, їх реєстрація та опис; збирання пам'яток, вивезених з України українськими емігрантами, або тих, які були створені українськими творчими силами в еміграції; збирання пам'яток відродження й визволення України; реєстрація та опис пам'яток української культури, які знаходились в інших державах (як в музеях, архівах, бібліотеках, так і в приватних колекціях); збирання відомостей про героїв, що загинули у визвольній боротьбі українського народу; систематичне упорядкування та опис зібраних матеріалів;

видання спеціального органу, присвяченого справам української старовини [6, с.10].

Український національний музей-архів розпочав свою роботу 1 червня 1924 р. [1, с. 23] Керувала його діяльністю рада, до складу якої входили представники від українських наукових інституцій і українського громадського комітету. Музей-архів розташовувався в приміщенні УГК. Кожного дня до Музею надходили цінні матеріали, особливо пам'ятки визвольної боротьби. Деякі українські діячі дали обіцянки написати спогади для музею-архіву. Обов'язки директора музею-архіву виконував член управи УГК Н.Григорієв, секретаря – М.Обідний [1, с. 24]. Вже протягом першого півріччя існування Музею-архіву було зроблено 74 передачі матеріалів від різних осіб і організацій. До кінця 1924 р. до Музею надійшло 374 фотографії, 11 малюнків, 29 листівок, 53 грошових знаки, 2 українські ордени і грамоти, 276 декларацій, меморандумів, адресів, наказів, 115 плакатів, оповісток та ін., 45 програм урочистих вистав, концертів та ін., 110 різних журналів, 100 газет, в яких відображались українські справи, 88 комплектів газет, 152 заклики, відозви, промови, 10 примірників нот і пісень, 96 різних документів, листів, 9 карт, 5 рукописів спогадів, 522 книжки. Всього в Музей надійшло понад 2 тис. різного роду предметів, документів і книг [6, с.12]. Крім того, на адресу Музею-архіву стали надсилати безкоштовно такі видання, як «Діло», «Новий час», «Українське слово», «Вісник Селоспільки», «Свобода», «Молот», «Вперед», «Перець» [6, с.12-13]. Одночасно Музей-архів займався справою реєстрації борців, які загинули у визвольній боротьбі українського народу.

Об'єктивно не сприяло роботі музею-архіву й те, що представники різних кіл української еміграції критично висловлювалися щодо можливості передачі на зберігання до УНМА своїх матеріалів. Більше того, у тому ж 1925 р. діячі, що групувалися навколо Українського Вільного Університету, заснували Товариство «Музей визвольної боротьби України» і розпочали паралельну з УНМА інтенсивну працю з організації музейно-архівної справи в еміграції. Від того часу в Празі співіснували дві українські установи цього профілю - УНМА при УІГ (згодом його колекція перейшла до Українського історичного кабінету при МЗС ЧСР) та товариство МВБУ [7, с. 349]. Усвідомлюючи доцільність кооперації зусиль у цій сфері, співробітники УНМА неодноразово звертали увагу на протиріччя у діяльності між УНМА та МВБУ і навіть намагалися встановити контакти з цією установою (зокрема, запрошували членів МВБУ до участі у діяльності Наукової колегії при УНМА), однак Товариство не пристало на цю пропозицію [7, с. 349].

Попри таку позицію членів МВБУ, співробітники музею-архіву не втрачали надій встановити з ними ділові контакти. Вже у першому числі свого «Бюлетеню» діячі УНМА заявили про своє розуміння того, «що активні учасники щойно перейденого періоду збройної боротьби ще надто сильно відчують впливи партійно-політичних чи групових антагонізмів, особливо різних орієнтацій й чисто особистих емоцій. Через це ми наперед знали, що не у всіх колах української еміграції ідея заснування при УІГ Музею-архіву знайде однакове співчуття й доброзичливе відношення. Тому нема нічого дивного, що вже виникли або в дальшому виникнуть аналогічні установи, які збиратимуть українські пам'ятки серед відповідних прихильних до них кіл української еміграції» [7, с. 351].

Отже діяльність представників української військової еміграції із заснування українських музейно-архівних центрів за кордоном стала невід'ємною складовою суспільно-політичної та культурної історії України ХХ ст. Заснований у Празі Український національний музей-архів відіграв важливу роль в організації, збиранні, зберіганні та популяризації матеріалів з історії

визвольної боротьби українського народу та української державності загалом

ЛІТЕРАТУРА

- [1] С.Віднянський Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921-1945), К. 1994.-82 с.
- [2] В.П. Бойко Українські комбатанти – організатори військово-історичних музеїв / В.П. Бойко / Historical and Cultural Studies. Історико-культурні студії. Львів, 2014. С. 7-11.
- [3] Т. Бублик Наукова та культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині та Німеччині в 20-30 рр. ХХ ст. : Дис...к.і.н.:07.00.01.-К. 1997.-179 с.
- [4] Р. Мельник Проблема будівництва Збройних сил УНР у теоретичних розробках Всеволода Петріва // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», липень-серпень 2010. С. 16-20.
- [5] М. Мушинка Музей визвольної боротьби у Празі та його останній директор Симон Наріжний // Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Результаты и перспективы исследований. Фонды Славянской библиотеки и пражских архивов: Сб. докл. междунар. конф. (Прага, 14-15 авг. 1995 г.): В 2-х ч. - Прага, 1995. - Ч. 2. - С. 806-815.
- [6] М. Обідний Наші завдання в охороні пам'яток // Вістник Укр. нац. музею-архіву при Укр. ін-ті громадознавства у Празі. - Прага, 1928. - Ч. 1. - С. 10-11.
- [7] М. Палієнко Створення та діяльність Українського історичного кабінету в Празі (1930-1945 рр.) // Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія «Історія. Економіка. Філософія». - 2001. - Вип. 5. - С. 349-356.